

PAPER DETAILS

TITLE: TÜRKİYE`DE TARIM SEKTÖRÜNDE KULLANILAN MAZOTA YÖNELİK VERGİ VE
DESTEKLER

AUTHORS: Erkan AKTAS,Selçuk IPEK,Serkan ISIK

PAGES: 19-24

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/253425>

TÜRKİYE'DE TARIM SEKTÖRÜNDE KULLANILAN MAZOTA YÖNELİK VERGİ VE DESTEKLER

Erkan AKTAŞ¹, Selçuk İPEK², Serkan IŞIK³

Özet

Türkiye'de tarım sektöründe artan makineleşmeyle birlikte mazot kullanımı da artmıştır. Bunun sonucunda mazot, tarımsal ürün maliyetleri içerisinde önemli bir paya sahip olmuştur.

Mazot fiyatlarındaki artış seyri Türkiye'de tarım sektörüne yönelik mazot desteklemelerini zorunlu hale getirmiştir. Özellikle 2000 sonrası dönemde çiftçilere mazot desteği verilmeye başlanmıştır.

Tarım kesimine yönelik mazot desteklemeleri ile mazottan alınan vergiler ve mazot fiyatları karşılaştırıldığında desteklerin çok yüksek boyutlarda olmadığı söylenebilir. Türkiye'de mazot vergileme açısından iyi bir gelir kaynağı olarak görülmüştür.

Türkiye'nin mazot fiyatları diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, en yüksek mazot fiyatlarının uygulandığı ülkelerden biri olduğu görülmektedir. Türkiye'de artan tarımsal girdi fiyatları ile birlikte, tarım ürünleri fiyatlarındaki reel düşüş, Türkiye tarımında yaşanan krizi daha da derinleştirebilir.

Anahtar Kelimeler: Mazot, Vergi, Destekleme, Tarım, Türkiye

Taxes and Subsidies for Diesel Fuel Used in Turkey's Agricultural

Usage of diesel fuel increased in parallel with the increased usage of machines in the agricultural Sector in Turkey. Consequently, the cost of diesel fuel has taken a substantial share within the cost of agricultural products.

The ongoing rising trend in diesel fuel prices forced subsidies for diesel fuel to be granted in Turkey's agricultural sector. Farmers have been granted subsidies for diesel fuel especially after the year 2000.

When the subsidies for diesel fuel in the agricultural sector are compared with diesel fuel prices along with the taxes levied on the diesel fuel, it can be said that the level of subsidies for diesel fuel used in the agricultural sector are not too high. Diesel fuel is seen as a good source of income in Turkey in terms of taxation.

A comparison of the price of diesel fuel in Turkey with the price of diesel fuel in other countries showed Turkey among the countries having the highest diesel fuel prices. Increasing agricultural production costs along with the decline in the prices of agricultural products in Turkey may deepen the ongoing crisis in Turkey's agricultural sector.

Keywords: Diesel Fuel, Tax, Subsidization, Agriculture, Turkey

1. GİRİŞ

Tarımda yoğunlaşan makineleşmeyle birlikte mazot en önemli girdilerden biri haline gelmiştir. Türkiye'de tarımda kullanılan traktör sayısı bir milyonu aşmıştır. Türkiye bu rakamla en fazla traktör kullanılan ülkeler arasına girmiştir. Diğer taraftan petrol fiyatlarındaki artışla birlikte tarımda artan makineleşme sonucu mazot, tarımsal işletmelerde önemli bir maliyet unsuru haline gelmiştir. Türkiye'de akaryakıt fiyatlarının yüksekliği yalnız petrol fiyatlarının artışından değil, aynı zamanda alınan yüksek vergilerden kaynaklanmaktadır. Türkiye'de mazot fiyatları içerisindeki yüksek vergi tarım işletmelerini olumsuz etkilediği gibi küreselleşme sürecinde uluslararası rekabetimizi de olumsuz etkilemektedir.

Türkiye'de akaryakıt üzerinden alınan yüksek vergiler bütçede önemli bir vergi geliri halini almıştır. Fakat bu durum aynı zamanda tarımsal ürün rekabetini de olumsuz etkilemektedir. Bu çalışmada, Türkiye'de tarımda kullanılan mazotun tarımsal maliyet içindeki yeri ve bu mazottan alınan vergilerin, tarım sektörünün gelişimi ve uluslararası rekabet açısından

bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Bu çalışmanın materyalini ikincil veriler oluşturmaktadır. İkincil veriler ise, bu konuyla ilgili yerli ve yabancı literatürden elde edilmiştir. Araştırmanın yöntemi ise, mevcut literatürün taranarak betimsel değerlendirilmesidir.

2. TÜRKİYE'DE TARIMSAL ÜRETİM MALİYETİNDE MAZOTUN YERİ

1950'li yılların başında, tarımsal mekanizasyonun gelişiminde Marshall yardımları, buğday ihracat talebinin artması ve destekleme politikalarının etkisi olmuştur (Akder, 1998; Köymen, 1999). Türkiye'de traktör sayısı son elli yılda giderek artarak bir milyona ulaşmıştır. 2000 yılı verilerine göre, Türkiye traktör sayısına göre dünyada dokuzuncu ülke durumuna yükselmiştir (FAO, 2008).

Çizelge 1'de görüldüğü gibi 1970-2000 yılları arasında Türkiye'de bir traktöre düşen tarım alanı 262 hektardan 28 hektara kadar gerilemiştir. Bu oran gelişmiş ülke ortalamasından bile (34 hektar) daha düşüktür. Türkiye'de traktörleşme oranının gelişmiş

¹ Mersin Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü, MERSİN

² Çanakkale Onsekiz Martı Üniversitesi Biga İİBF Maliye Bölümü, ÇANAKKALE

³ Gazi Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü Doktora Öğrencisi, ANKARA

ülkeler ortalamasından bile iyi olduğu görülmektedir.

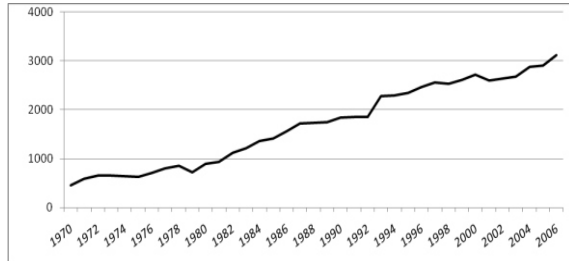
Çizelge 1. Bazı Ülkelerde Traktör Başına Düşen Tarım Alanı (Traktör Sayısı/Ha)

	1970	1980	1990	2000
Japonya	21	4	2	2
İtalya	24	12	8	7
Polonya	68	24	12	11
Almanya	8	8	8	12
Fransa	16	13	13	15
İspanya	79	39	27	20
Türkiye	262	65	40	28
ABD	36	40	41	38
Kanada	89	77	69	72
Brezilya	249	97	80	81
Hindistan	1651	439	171	87
Çin	811	134	159	150
GÜ	46	37	32	34
GOÜ	560	229	154	115
Dünya	88	66	57	57

Kaynak: FAO, 2008.

Türkiye'de artan makineleşmeyle birlikte, kullanılan mazot miktarı yıllara göre artış göstermiştir. Şekil 1'de yıllara göre Türkiye tarımında kullanılan mazot miktarı verilmiştir.

Şekil 1. Yıllara Göre Türkiye'de Tarımda Kullanılan Mazot Miktarı (Bin Ton)

Kaynak: Enerji Bakanlığı, 2008.

Şekil 1'de görüldüğü gibi, Türkiye'de mazot kullanımı doğrusal bir artış göstermektedir. Bu verilere göre 2008 yılında tarımda mazot kullanımının 3.22 milyar litre olduğu söylenebilir.

Türkiye'de 1970'li yıllarda, dünyada yaşanan iki büyük petrol kriziyle birlikte ham petrol fiyatlarındaki artış sık sık gündeme gelmiştir. Bu artışlar 1986 yılına kadar devam etmiştir. 1970-1986 yılları arasında petrol

fiyatları ABD Dolar cinsinden 11 kat artış göstermiştir. 1986-1998 yılları arasında petrol fiyatları önemli bir artış göstermemekle birlikte alınan vergilerle birlikte nihai satış fiyatındaki artış devam etmiştir (Kibritçioglu ve Kibritçioglu, 1999). 2000'li yıllardan sonra devam eden petrol fiyatları artışı tarım üreticilerini daha da fazla etkilemeye başlamıştır.

OECD ülkelerinin 1993-2005 yılları arasındaki ortalama enerji fiyatları artışı ABD Dolar bazında %5.3 iken, Türkiye'deki artış %55.3'tür. Türkiye enerji fiyatlarındaki artışı ile OECD ülkeleri içinde ilk sırada yer almaktadır (OECD, 2007).

Tarımda giderek artan makineleşmeyle birlikte tarımsal üretimde mazotun önemi de artmaktadır. Türkiye'de çeşitli bölgeler itibarıyla yapılan ürün maliyet analizinde makine masraflarının etkisi görülmektedir. Akdemir vd. (1994), "Çukurova Bölgesi Tarım İşletmelerinde Önemli Ürünlerde Girdi-Çıktı İlişkinin Değerlendirilmesi ve İzlenmesi" isimli çalışmalarında, Çukurova bölgesindeki buğday, pamuk, mısır, soya, karpuz ile ikinci ürün mısır ve soya ürünlerinden elde edilen gelirler ve maliyetleri ürün bazında değerlendirilmiş ve makine ön sıralarda yer almıştır.

Çukurova Bölgesi'nde tahmin edilen pamuk arz modelinde, mazot fiyatlarının kısa dönem esnekliği -0.95 olarak tahmin edilmiştir (Aktaş, 2006). Bu çalışmadan mazot fiyatlarının diğer girdi fiyatlarına oranla, Çukurova Bölgesi'nde pamuk alanları üzerinde daha etkili olduğu söylenebilir. Yine aynı bölgede yapılan bir çalışmada, mısır üretiminde makine kirası, gübre ve ilaç fiyatlarının diğer girdilere göre daha etkili olduğu tahmin edilmiştir (Aktaş ve Yurdakul, 2005).

1975 yılından sonra, mazot fiyatları ile buğday fiyatlarının değişim oranları ve buğday/mazot fiyat pariteleri Çizelge 2'de incelenmiştir. Çizelge 2 incelendiğinde mazot fiyatlarının buğday fiyatlarına göre çok daha fazla arttığı görülmektedir. 1975 yılında 1 kg buğday ile 1.07 lt mazot alınabilirken, 2000'lerde bu değer %79 azalarak 0.32 lt'ye, 2008 yılında ise %86 azalarak 0.17 lt'ye düşmüştür. Fiyatların bu yöndeki gelişimi, buğday maliyeti içindeki mazot maliyetlerinin payını artırmadan neden olmuştur.

Dünya tarımında önemli bir yere sahip olan ABD ile Türkiye'nin bazı tarım ürünleri maliyeti içinde mazotun payı Çizelge 3'de karşılaştırılmıştır. Türkiye'de buğday, pamuk, mısır ve çeltiğin toplam maliyeti içinde mazotun payı sırasıyla, %20.4, %19.5, %35.0 ve %32.0

Çizelge 2. Buğday/Mazot Fiyat Paritesi (1975–2008)

	Buğday fiyatı (TL/kg)	Mazot fiyatı (TL/lt)	Parite (Buğday /Mazot)	Artış Oranı 1975=100
1975	2.7	2.5	1.080000	100.00
1980	10.6	26.0	0.407692	37.75
1985	63.5	165.0	0.384848	35.63
1990	509.5	1455.0	0.350172	32.42
1995	8745.5	18817.0	0.464766	43.03
2000	99750.0	441500.0	0.225934	20.92
2005	360000.0	2100000.0	0.171429	15.87
2008 ¹	0.5	2.9	0.171186	15.85

Kaynak: TÜİK çeşitli yıllar¹; TMO, 2008.

iken bu oran ABD'de sırasıyla %3.7, %5.9, %11.1 ve %14.3'tür. Buradan da anlaşılabileceği gibi, ABD'de mazotun toplam maliyet içindeki payı Türkiye'ye göre çokdahaazdır.

Çizelge 3. Türkiye'de ve ABD'de Çeşitli Ürünler İtibariyle Toplam Üretim Masrafları İçinde Mazot Maliyetlerinin Oranı (%)

Ürünler	Türkiye ¹ (1999 yılı verileri)	ABD
Buğday	20.4	3.7 ² (1998 yılı verileri)
Pamuk	19.5	5.9 ³ (1997 yılı verileri)
Mısır	35.0	11.1 ⁴ (1997 yılı verileri)
Çeltik	32.0	14.3 ⁵ (2000 yılı verileri)

Kaynak: ¹Yavuz ve diğ.; 2001; ²Ali, M. B., 2002; ³Brooks, N. L., 2001; ⁴Foreman, L., 2001; ⁵Livezey, J., Foreman, L. 2004.

3. TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA MAZOTTAN ALINAN VERGİLER

Petrol ithalatçısı birçok ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de akaryakıt üzerinden alınan vergiler önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. 2007 yılı itibariyle akaryakıttan alınan toplam vergi gelirleri tahmini 26 milyar TL'dir. Bu da toplam vergi gelirinin yaklaşık %14'üne denk gelmektedir (PETDER, 2008; Maliye Bakanlığı, 2009).

Türkiye'de akaryakıtın vergilendirilmesine ilişkin mevzuat son otuz yılda önemli değişiklikler göstermiştir. 1980 öncesinde Belediye Gelirleri Kanunu'nda yer alan akaryakıt tüketim vergisi, 1984 yılında çıkarılan 3074 sayılı Kanun ile kendi özel kanununa kavuşmuştur. Yaklaşık yirmi yıl boyunca bağımsız olan Akaryakıt Tüketim Vergisi Kanunu 2002 yılında kaldırılarak akaryakıtın vergilendirilmesi AB uyum programları çerçevesinde çıkarılan Özel Tüketim Vergisi kapsamına alınmıştır. Tarımsal üretimde maliyet unsurlarının önemli bir kısmının mazota bağlı olması, tarım kesimini akaryakıt üzerinden alınan vergiler açısından daha fazla ilgilendirmektedir.

Mazot fiyatlarını rafineri çıkış fiyatları ve pompa satış fiyatları açısından ele aldığımızda, mazottaki verginin önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü mazotun pompa satış fiyatının %50'sinden fazlası vergilerden oluşmaktadır. Mazotun rafineri çıkış fiyatından sonra ÖTV ve KDV olmak üzere iki vergi alınmaktadır. Burada belirtilmesi gereken husus ÖTV'li fiyatın KDV'nin de matrahını oluşturmasıdır. Yani ÖTV üzerinden bir de KDV alınmaktadır. Başka bir deyişle verginin vergisi alınarak vergi piramidine yol açılmaktadır. Sonuçta mazot fiyatındaki en önemli maliyet unsuru vergiler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de akaryakıtın vergilendirilmesinde vergi tekniği açısından iki farklı yapı bulunmaktadır. 2000 yılına kadar akaryakıtın satış değeri üzerinden alınan nispi bir vergi söz konusuyken (advalorem)

2000 yılından sonra satış fiyatı üzerinden belirli bir miktar vergi alınması esasına geçilmiş ve litre başına maktu vergi belirlenmiştir (spesifik vergileme). Nispi vergilemede petrol fiyatlarındaki artışa paralel olarak akaryakıt için ödenen vergi de artmaktadır. Böylece hem çiftçinin maliyeti artmakta hem de enflasyonist baskı ortaya çıkabilmektedir. Maktu vergilemede ise petrol fiyatlarının seviyesi ne olursa olsun aynı miktar vergi ödenmektedir. Bu uygulama petrol fiyatlarındaki sürekli artışlar dikkate alındığında tarım kesiminin lehine kullanılabilecek bir araçtır. Kaldı ki 2000 yılına kadar ATV'nin toplam vergi gelirleri içindeki payı artarken 2000 yılında bu pay azalmıştır. Çünkü petrol fiyatlarındaki artış paralelinde hükümet çiftçinin lehine maktu vergi tutarını düşürmüştür. Buradaki enflasyonist politika uygulamalarını da gözardı etmemek gerekir.

İster nispi ister maktu vergi alınsın dünyadaki en pahalı mazotu kullanan ülkelerden biri de Türkiye'dir. Aşağıdaki grafikte ülkemizde ve diğer ülkelerde mazotun vergili ve vergisiz fiyatları görülmektedir. Türkiye'deki mazot fiyatının ve mazota uygulanan verginin AB ülkelerinden ve ABD'den ne kadar yüksek olduğu ortadadır.

Son on yılda mazotun vergisiz fiyatı nominal olarak 38 kat artarken, mazota uygulanan vergiler 24 kat artmıştır. Mazotun toplam nominal fiyatındaki artış ise 20 kat olmuştur. Örneğin, 1998 yılında 118.000TL/lt (11.8 kuruş) olan mazot fiyatı 2008 sonunda 2.3 TL/lt olmuştur. Ayrıca litre fiyatının yaklaşık %52'sini de vergiler oluşturmaktadır (Taşyürek, 2007).

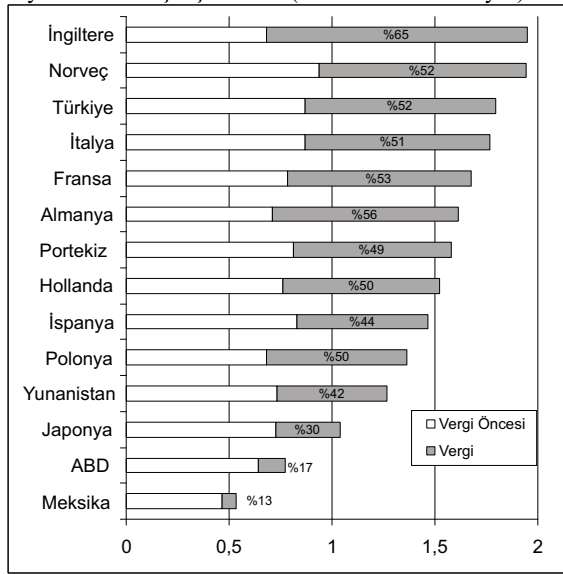
Ülkemizde mazota yönelik olarak uygulanan vergilemede AB uygulamalarından bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. AB ülkelerinde kullanım yerine göre farklı vergilendirme yapılabilmektedir. Mazot, kullanım yerine göre ısınma amaçlı, endüstriyel amaçlı ve diğer amaçlarla kullanım şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulmakta ve ısınmaya düşük, endüstriyel kullanıma biraz daha fazla ve diğer kullanıma daha da fazla vergi konulmaktadır. Tabi bu durum vergi idaresinin yapısal durumuyla da ilgilidir. Her ne sebeple olursa olsun ülkemizde AB ülkelerindeki uygulamaya benzer yapıldığını söylemek zordur (Kulu, 2001).

Türkiye mazot fiyatları açısından OECD ülkeleri arasında üçüncü sıradadır. 2007 yılında önemli tarım ülkeleriyle kıyaslandığında, Türkiye en yüksek mazot fiyatı uygulayan ülke konumundadır (1.795 ABD doları). Bu fiyatları tarımda önemli OECD dışındaki bazı ülkelerle kıyaslırsak; 2006 yılında mazot fiyatları Çin'de, 0.556 ABD doları, Romanya'da, 1.171 ABD doları, Rusya'da, 0.617 ABD doları, Arjantin'de 0.614 ABD doları ve Brezilya'da 0.829 ABD dolarıdır.

Bazı ülkelerde tarımsal amaçlar dışında kullanılmamak kaydıyla akaryakıtta önemli ölçüde vergi istisnaları ya da vergi indirimleri

uygulanmaktadır. Akaryakıtın tarımsal amaçla kullanıldığının denetimi için mazotun içerisine rengini değiştiren bir katkı maddesi eklenmektedir. Ülkeden ülkeye değişen bu renkler, tarımda kullanılan mazotu diğerlerinden ayırmaktadır. İstisnaların uygulanabilmesi için, mazotun tarım dışı amaçlarla (otoyollarda kullanımı gibi) kullanılmaması gerekmektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde, kullanım alanlarının ve vergilendirilecek kullanımların yasal düzenlemelerde ayrı ayrı belirtildiği görülmektedir. (Washington State Department of Revenue, 2009)

Şekil 2. Bazı OECD Ülkelerinin Vergili ve Vergisiz Mazot Fiyatlarının Karşılaştırılması (ABD doları - 2007 yılı)

Kaynak: OECD, 2008.

4. TÜRKİYE TARIMINDA MAZOT DESTEKLEMELERİ

Türkiye'de 2000 yılına kadar taban fiyat ve girdi desteği sağlanarak gerçekleştirilen tarım destekleri, DTÖ, AB mevzuatına uyum, IMF, Dünya Bankası'ndan alınan kredilere karşı taahhütlerimiz sonucu yerini, Doğrudan Gelir Desteği (DGD) gibi alan üzerinden verilen desteklere bırakmıştır.

Tarımda kullanılan önemli bir girdi olan mazot fiyatları dünya ham petrol fiyatlarında meydana gelen değişimlere paralel olarak değişmiştir. Bu nedenle de 2003, 2005, 2007 ve 2008'de Tarım Bakanlığınca mazot destekleri verilmiştir.

2000'li yıllardan sonra mazot desteklemelerinin gündeme gelmesiyle birlikte 2003 yılında çiftçilere mazot desteği vermeye başlanmıştır. Mazot desteklemesi, Çiftçi Kayıt Sistemi'ne (ÇKS) kayıt yaptırılmış tarım arazisi için dekar başına 3.9 YTL olarak açıklanmıştır. Tarımda kullanılan mazotun tüm ürünlerde dekar başına ortalama 8 litre (i) olduğu kabul edilmiştir. Mazot fiyatlarının 2003 yılında ortalama 1.4 YTL olduğu dikkate alınırsa, 1 dekar

ürün yetiştirmek için gerekli 11.2 YTL mazot bedelinin 3.9 YTL'si destek olarak çiftçiye ödenmiştir (Dellal ve ark, 2007).

2003 yılından sonra 2005 yılında da mazot desteklemelerine gidilmiştir. 2005 mazot desteğinin 2003 yılındakinden farkı, ürün gruplarına göre kullanılan mazot miktarının farklı hesaplanmasıdır. 2003 yılında tüm ürünler için 8 lt üzerinden hesaplanan mazot desteği miktarı, 2005 yılında sebze, meyve, süs bitkileri, özel çayır mera, orman alanları için dekar başına 5 litre, hububat, yem bitkileri, baklagiller ve yumru bitkiler için dekar başına 8 litre, yağlı tohumlu bitkiler ve endüstri bitkilerinin yetiştirildiği alanlar için dekar başına 15 litre mazot tüketimi esas alınarak hesaplanmıştır. Bu hesaplamalar üzerinden dekar başına destek miktarları ürün grupları itibariyle sırasıyla 1.5 YTL, 2.4 YTL ve 4.5 YTL olmuştur. 2005 yılı ortalama mazot fiyatı 1.950 YTL'dir. Böylece 2005 yılında çiftçinin kullandığı mazotun %15'i desteklenerek, 2003 yılına göre destekleme oranı gerilemiştir (Dellal ve diğ., 2007).

2005 yılından sonra 2007 yılına ilişkin mazot desteği ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararı 7 Ocak 2007 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Karara göre ÇKS'ye kayıtlı 2006 yılı doğrudan gelir desteği alacak çiftçilere ürün gruplarına göre birim alan üzerinden mazot desteği ödemesi yapılmıştır. Buna göre 2007 yılında DGD ile birlikte ödemeler tamamlanmış ve mazot için toplam 468 milyon YTL destek ödenmiştir (Dellal ve ark, 2007).

2008 yılında yapılan mazot desteği ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararı 26 Mart 2008 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu kararlar birlikte, 2008 yılında yapılan mazot desteği 2007 yılı kadar olmuştur. 2008 yılında artan mazot fiyatları ile birlikte 2007 yılında 2.59 YTL olan mazot fiyatları 2008 yılında ortalama 2.90 YTL'ye çıkmıştır. Türkiye'de tarımsal alanda kullanılan mazota yönelik desteklerin etkin destekler olduğunu söylemek zordur. Bazı çalışmalarda daha yüksek oranlar verilse de tarımda kullanılan toplam mazot bedelinin (8.0 milyar YTL) ancak %5.8'si desteklenmiştir (ii). Örneğin 2007 yılında çiftçiye 0.468 milyar YTL mazot desteği sağlanırken çiftçinin kullandığı mazottan yaklaşık olarak 4.2 milyar YTL'lik vergi geliri elde edilmiştir. 2007 yılında mazot destekleme kapsamında çiftçiye verilen bir birimlik destek karşısında, tarımda kullanılan mazot için alınan vergi ise yaklaşık 9 birim olmuştur.

2007 yılında 2.59 YTL olan mazot fiyatları 2008 yılında ortalama 2.90 YTL'ye çıkmıştır. 2008 yılında artan mazot fiyatlarıyla birlikte, tarımda kullanılan mazottan alınan yaklaşık vergi 4.8 milyar YTL olarak hesaplanabilir. Bu durumda tarıma verilen mazotun yalnızca %5.0 desteklendiği söylenebilir. 2008 yılında mazot destekleme kapsamında çiftçiye verilen bir birimlik destek karşısında, tarımda kullanılan mazot için alınan vergi ise yaklaşık 10 birim olmuştur.

5. SONUÇ

Dünyada artan petrol kullanımı birlikte artan petrol fiyatları, petrolü, ithalatçısı ülkelerin en önemli ithalat kalemi haline getirmiştir. Aynı zamanda petrol, bu ülkelerin en önemli vergi gelirleri arasına girmiştir. Türkiye'de de artan akaryakıt kullanımına paralel tarımda da artan makineleşmeyle birlikte, mazot kullanımı hızla artmaktadır. Türkiye özellikle, akaryakıt uyguladığı ÖTV ve KDV oranları ile dünyada ön plana çıkan ülkelerden biri olmuştur.

Küreselleşmeyle süreciyle artan rekabet, akaryakıt fiyatlarının yükselişi, Türkiye'de tarım kesiminde kullanılan akaryakıttan alınan yüksek vergileri daha da tartışılır hale gelmiştir. Türkiye'de 1975 yılında 1 kg buğday ile 1.07 lt mazot alınabilirken, 2000'lerde bu değer 0.32 lt ve 2008 yılında 0.17 lt'ye düşmüştür.

Türkiye'de bitkisel ürünler ile ilgili yapılan maliyet ve arz duyarlılığı analizlerinde de mazot girdisi ön plana çıkmaktadır. Bu durum, mazotu en önemli destekleme politikası araçlarından biri yapmaktadır. Türkiye'de ve ABD'de çeşitli ürünler itibarıyla toplam üretim masrafları içinde mazot maliyetlerinin oranları karşılaştırıldığında; Türkiye'deki tarımsal üretim maliyeti içinde, mazotun oranının ABD'ye göre 4-5 kat daha fazla olduğu gözlenmektedir.

2000'li yıllardan sonra artmaya devam eden mazot fiyatları, Türkiye'de tarımda mazot desteklemelerini gündeme getirmiştir. Bu yüzden, 2003 yılında çiftçilere mazot desteği verilmeye başlanmıştır. Fakat mazottan alınan yüksek vergiler ile verilen mazot desteği kıyaslanamayacak ölçüde düşük kalmıştır. 2008 yılında mazot destekleme kapsamında çiftçiye verilen desteğin on katı, tarımda kullanılan mazot için alınan vergi ile geri alınmıştır. Hatta Türkiye'de tarıma verilen toplam desteğin (DGD, gübre ve mazot desteği), yalnızca mazottan alınan vergi ile hemen hemen geri alındığı söylenebilir.

Türkiye'de özellikle akaryakıtta uygulanan yüksek vergiler, tarımsal üretimi olumsuz etkilerken, tarıma yapılan sınırlı destekleri daha da etkisizleştirmektedir. Bu yüzden, Türkiye'de mali politikalar oluşturulurken üretim destek politikaları veya üretime yönelik destek politikaları oluşturulurken mali politikalar iyi incelenmelidir. 2008 yılında başlayan küresel mali kriz için bazı sektörlerde uygulanan ÖTV ve KDV indirimlerinin, tarımda kullanılan mazot için de uygulanması gerekmektedir. Bununla birlikte, tarımsal girdi destekleri daha da arttırılmalıdır. Aksi durumda, yaşanan krizden önemli düzeyde etkilenen sektörlerden birinin de tarım sektörünün olacağı ve Türkiye'deki tarımsal ithalatın daha fazla artacağı öngörülebilir. Artan tarımsal girdi fiyatları ile birlikte, tarım ürünleri fiyatlarındaki reel düşüş, Türkiye tarımında yaşanan krizi daha da derinleştirebilecektir.

KAYNAKLAR

- Ali, M., B., 2002. Characteristics and Production Costs of U.S. Wheat Farms, Statistical Bulletin Number 974-5. U.S. Department of Agriculture, Washington, D.C., 2002.
- Akdemir, Ş., Şengül, H., Gül, A., Yurdakul, O., Berk, Y., Ören, N., 1994. Çukurova Bölgesi Tarım İşletmelerinde Önemli Ürünlerde Girdi-Çıktı İlişkisinin Değerlendirilmesi ve İzlenmesi. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu. Tarım ve Ormancılık Araştırma Grubu, Proje No:TAOG-941, 128s.Adana.
- Akder, H., 1998. Türkiye'de Tarımsal Mekanizasyon ve İşgücü. Türkiye'de Tarımsal Yapı ve İstihdam. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayın No: 2210. Ankara.
- Aktaş, E., Yurdakul, O., 2005. Ç.Ü. Destekleme ve Teknoloji Politikalarının Çukurova Bölgesinde Mısır Tarımı Üzerine Etkisi, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi. Cilt 20. Sayı 2 (19-28).Adana.
- Aktaş, E., 2006. Çukurova Bölgesi'nde Pamuk Arz Duyarlılığının Tahmini Üzerine Bir Çalışma. Tarım Ekonomisi Dergisi, 2006 yılı 12. Cilt 2. İzmir.
- Anonim, 2008. Petrol Sanayi Derneği 2007 Sektör Raporu. İstanbul.
- Brooks, N., L., 2001. Characteristics and Production Costs of U.S. Cotton Farms, Statistical Bulletin Number 974-2. U.S. Department of Agriculture, Washington, D.C., 2001.
- Dellal, İ., Özat, H., Özudoğru, T., 2007. Tarımda Mazot Kullanımı ve Mazot Destekleri Çalışma Raporu. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü. Yayın No: 163. Ankara.
- Enerji Bakanlığı, 2008. Tarım Sektörü Enerji Tüketimi. <http://www.enerji.gov.tr/istatistik.asp>. (Erişim: 01.12.2008).
- FAO 2008. FAOSTAT Agriculture Data. <http://apps.fao.org/page/collections?subset=agriculture>.Paris. (Erişim: 05.11.2008).
- Foreman, L. 2001. Characteristics and Production Costs of U.S. Corn Farms, Statistical Bulletin Number 974. U.S. Department of Agriculture, Washington, D.C., 2001
- Kibritçioglu, A., Kibritçioglu, B., 1999. Ham Petrol ve Akaryakıt Urunu Fiyat Artışlarının Türkiye'deki Enflasyonist Etkileri. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü. Araştırma-İnceleme Dizisi No:21. Ankara
- Koç A, A, F. Budak, H. Tanrıvermiş, Budak F., Gündoğmuş, E., İnan, İ., H., Kubaş, A., Özkan, B., 2001. Türkiye Tarımında Kimyasal İlaç Kullanımı: Etkinsizlik, Sorunlar ve Alternatif Düzenlemelerin Etkileri. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü. TEAE Yayınları, Yayın No:63. Ankara.
- Köymen, O., 1999. "Cumhuriyet Döneminde Tarımsal Yapı ve Tarımsal Politikalar" 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kulu, M., B., 2001. Akaryakıt Üzerinden Alınan Vergilerde AB Ülkeleri Vergi Yapısı ve ATV ile Karşılaştırması. Vergi Dünyası. Sayı 236, Nisan 2001.
- Livezey, J., Foreman, L. 2004. Characteristics and Production Costs of U.S. Rice Farms, Statistical Bulletin Number 974-7. U.S. Department of Agriculture, Washington, D.C., 2004.

- Maliye Bakanlığı; 2009. Muhasebat Genel Müdürlüğü. <http://www.muhasibat.gov.tr/ekogosterge/index.php> (Erişim: 09.11.2008).
- OECD, 2007. Economic, Environmental and Social Statistics - ISBN 92-64-02946-X - © OECD 2007
- OECD, 2008. Energy Prices & Taxes, Quarterly Statistics, Fourth Quarter. IEA Statistics, International Energy Agency.
- PETDER, 2008. 2007 Yılı Sektör Raporu, www.petder.org.tr. (Erişim: 01.10.2008).
- Taşyürek A., 2007. Mazot Üzerinden Siyaset Yapmak, www.muhasibe.com.tr, (Erişim: 17.11.2009).
- TMO, 2008. Buğday Fiyatları. Toprak Mahsulleri Ofisi. www.tmo.gov.tr. (Erişim: 15.10.2008).
- TÜİK, Çeşitli Yıllar. Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr. (Erişim: 01.12.2008).
- TZOB, 2008. Türkiye Mazot Raporu (Yayınlanmamış). Türkiye Ziraat Odaları Birliği. Ankara. (Erişim: 05.12.2008).
- Washington State Department of Revenue, 2009. Special Notice: Farm Fuel Users Sales and Use Tax Exemption Update. http://dor.wa.gov/Docs/Pubs/SpecialNotices/2006/sn_06_farm_fuel_exemptions.pdf.
- Yavuz, F., Tan, D., Ertürk, Y., E., 2003. Tarım Sektöründe Kullanılan Motorinin Sübvansiyon Edilmesinin Türkiye Tarımına Olası Etkileri". ODTÜ Ekonomi Kongresi, 6-9 Eylül 2003, Ankara.

- (i) Türkiye Ziraat Odası Birliği (TZOB) Hesaplamalarına göre 13 litre olmaktadır. Dellal ve ark, 2007'ye göre, tarımda kullanılan mazot miktarı 1.5 milyar litre iken TZOB hesaplamasına göre 3.5 milyar litredir. Enerji Bakanlığı kayıtlarına göre de tarımda kullanılan mazot miktarı 2006 yılı itibarıyla yaklaşık 3.1 milyar litre olarak verilmiştir (Enerji Bakanlığı, 2009). Bu verilere göre 2008 mazot kullanım miktarı 3.2 milyar litre olarak tahmin edilmiştir. TZOB'un verileri ile Enerji Bakanlığı verileri birbirine daha yakındır. 1980-1990 yılları arasında tarımda kullanılan ortalama petrol miktarı 1.4 milyar tondur (Enerji Bakanlığı, 2008). Dellal ve diğ. 2007'de referans verileri Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 1980 ve 1990 yılları arasında elde edilen üretim girdi ve maliyetlerinden alındığı için tarımda kullanılan mazot miktarı 1980-1990 yıllarının kapsamaktadır. Bu veriler aynı zamanda, 1980-1990 yılları arasındaki Enerji Bakanlığı verileriyle örtüşmektedir. Bu çalışmada Enerji Bakanlığının verileri referans alınmıştır.
- (ii) OECD, 2008 "Energy Prices and Taxes" ve Enerji Bakanlığı istatistiklerinden derlenmiştir ve ABD doları kuru 1.3 TL olarak belirlenmiştir.

Sorumlu Yazar

Erkan AKTAŞ

aktas_erkana@yahoo.com

Geliş Tarihi : 20.06.2009

Kabul Tarihi : 01.02.2010